

وکالت تسخیری

سید جعفر برقعی

وکیل پایه یک دادگستری

رئیس اداره معاضدت قضایی کانون وکلای دادگستری استان قم

مقدمه

در شماره‌های ۶ و ۷ این مجله، وکالت معاضدت، ساختار و وظایف مؤسسه معاضدت قضایی کانون وکلا مورد تشریح قرار گرفت. مختصراً اینکه طرفین دعوی حقوقی که بضاعت مالی ندارند حق درخواست وکیل معاضدت را از کانون وکلا خواهند داشت. وکلا نیز قانوناً مکلفند وکالت ارجاعی از سوی کانون را که با ساز و کار قانونی در مؤسسه معاضدت قضایی رسیدگی و تصمیم‌گیری شده بپذیرند. عدم پذیرش وکالت معاضدت قانوناً تخلف و مستوجب مجازات انتظامی است. وکالت وکیل نیز بدو رایگان و در خاتمه در صورت وصول محکوم به برعهده موکل و در غیر آن با دولت می‌باشد. همچنین وکیل معاضدت در طول دادرسی حقوقی، از ابطال تمبر مالیاتی و عوارض صنفی معاف می‌باشد. اما وکالت تسخیری مطابق قوانین وکالت، به وکالتی گفته می‌شود که از طرف محکمه در موارد جزائی به وکلا ارجاع شده و وکلا باید وکالت متهم را قبول نمایند. عدم پذیرش این وکالت نیز تخلف و مستوجب مجازات انتظامی است. وکالت وکیل نیز رایگان و در خاتمه بر عهده دولت بوده و وکیل متهم، در طول دادرسی کیفری از ابطال تمبر مالیاتی و عوارض صنفی معاف می‌باشد. ضمناً در ماده ۳۱ قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵، از

وکالت‌های فوق به عنوان وکالت انتخابی نام برده شده است. با این توضیحات به شرایط تعیین وکیل تسخیری توسط مرجع کیفری می‌پردازیم که بسته به میزان اتهام و اینکه متهم زیر ۱۸ سال تمام یا بالای ۱۸ سال است قانون متفاوت می‌باشد:

بخش اول - شرایط انتخاب وکیل تسخیری از منظر قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

مبحث اول - انتخاب وکیل تسخیری برای متهم زیر ۱۸ سال تمام توسط مرجع کیفری

چنانچه پرونده اتهامی افراد زیر ۱۸ سال در دادسرا یا دادگاه اطفال و نوجوانان مطرح شود و متهم وکیل معرفی ننماید، مستنداً به ماده ۴۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری علاوه بر جرائمی که در صلاحیت دادگاه کیفری یک است یا جرائمی که مستلزم دیه یا ارش بیش از خمس دیه کامل است و همچنین در جرائم تعزیری درجه ۶ و بالاتر، مرجع کیفری اعم از دادسرا و دادگاه بایستی برای متهم وکیل تسخیری معرفی نماید. لذا عدم ملائت ولی متهم یا متهم شرط تعیین وکیل تسخیری نبوده و ملاک، سن متهم و نوع اتهام می‌باشد و لازمه‌ی رسمیت جلسه مرجع کیفری حضور وکیل تسخیری در پرونده اتهامی است. همچنین با توجه به ماده مذکور، مراجع کیفری فقط در جرائم تعزیری با مجازات درجه ۷ و ۸ بایستی برای متهم طفل و نوجوان وکیل تسخیری انتخاب نمایند.

مبحث دوم - انتخاب وکیل تسخیری برای متهم بالای ۱۸ سال تمام در مرجع کیفری

مطابق ماده ۳۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری، در جرائم موضوع بندهای الف، ب، پ و ت ماده ۳۰۲ قانون مذکور، در صورت عدم تعیین وکیل توسط متهم، انتخاب وکیل تسخیری توسط مرجع کیفری برای متهم بالای ۱۸ سال الزامی می‌باشد. لذا انتخاب وکیل تسخیری توسط دادگاه برای متهم بالای ۱۸ سال در جرائم تعزیری با مجازات درجه ۳ و بالاتر الزامی بوده و متفاوت از جرائم تعزیری اشخاص زیر ۱۸ سال است که از

مجازات درجه ۶ به بالا بایستی برایشان وکیل تسخیری انتخاب شود. هم چنین، چنانچه پرونده در دادسرا مطرح شود مستنداً به تبصره ۲ ماده ۱۹۰ قانون آیین دادرسی کیفری، صرفاً در جرائمی که مجازات آن سلب حیات و حبس ابد است بازپرس برای اشخاص بالای ۱۸ سال وکیل تسخیری انتخاب می‌نماید. بنابراین بازپرس نمی‌تواند در جرائم موضوع بندهای پ و ت ماده ۳۰۲ قانون آیین دادرسی کیفری که مجازات آن قطع عضو، جنایت عمدی با میزان نصف دیه کامل و مجازات تعزیری درجه سه و بالاتر می‌باشد برای متهم بزرگسال وکیل تسخیری انتخاب نماید. لذا انتخاب وکیل تسخیری در جرائم مذکور راجع به بزرگسالان از مختصات محکمه کیفری است و نه دادسرا. در حالیکه در جرائم اشخاص بین ۱۵ تا ۱۸ سال که بایستی وکیل تسخیری برایشان انتخاب شود تماماً از دادسرا الزامی می‌باشد. همچنین با توجه به اصلاح قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ و تبصره ۶ اضافه شده به ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ که تمام حبس‌های ابد غیر حدّی مقرر در قانون، به حبس درجه یک، یعنی بیش از ۲۵ سال تبدیل شده است، جرائم تعزیری که قانون برای آن حبس ابد در نظر گرفته، قانوناً بازپرس نبایستی وکیل تسخیری برای متهم بدون وکیل انتخاب نماید و تحقیقات دادسرا در رسیدگی به جرائم با مجازات حبس ابد تعزیری که دیگر مجازات حبس ابد ندارد بدون حضور وکیل تسخیری قانونی می‌باشد.

بخش دوم - وکالت تسخیری و سایر شرایط آن از منظر جامع قوانین

مبحث اول - انتخاب وکیل تسخیری توسط مرجع کیفری

همانطوری که در مقدمه ذکر شد مطابق ماده ۳۱ قانون وکالت، وکالت تسخیری وکالتی است که از طرف محکمه در موارد جزائی به وکیل ارجاع می‌شود. مطابق ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون تشکیل صندوق حمایت وکلا مصوب ۱۳۸۸، وکالت تسخیری نیز چنین بیان شده: "وکالتی است که از طرف محکمه و در امور جزایی برای متهم تعیین می‌شود". لذا انتخاب وکیل تسخیری مختص مراجع کیفری عمومی و اختصاصی زیر نظر قوه قضاییه می‌باشد و مراجع شبه قضایی نظیر سازمان تعزیرات

حکومتی که تحت نظر قوه مجریه بوده و قانوناً اجازه صدور حکم حبس و جزای نقدی را دارند نمی توانند وکیل تسخیری برای متهم انتخاب نمایند. همچنین اجرای احکام کیفری یا دادگاه‌های حقوقی نیز مطابق مواد قانونی مذکور حق انتخاب وکیل تسخیری را ندارند.

مبحث دوم - تعیین وکیل تسخیری برای متهم

مطابق مواد ۴۱۵، ۳۸۴ و تبصره ۲ ماده ۱۹۰ قانون آیین دادرسی کیفری، چنانچه متهم اقدام به معرفی وکیل در جرائم پیش‌بینی شده در مواد مذکور ننموده باشد، مرجع کیفری برای متهم وکیل تسخیری انتخاب می‌نماید. بنابراین مرجع کیفری حق انتخاب وکیل تسخیری را برای شاکی پرونده ندارد. لازم به ذکر است پیش‌بینی تعیین وکیل برای متهم و شاکی در ماده ۳۴۷ قانون آیین دادرسی کیفری از استثنائات قانونی می‌باشد که شاکی یا متهم فاقد تمکن مالی می‌توانند از دادگاه کیفری و نه دادسرا درخواست وکیل نمایند. این وکالت از نوع وکالت معاضدتی بوده و نوع اتهام و سن متهم به مانند وکالت تسخیری در آن ملاک نمی‌باشد. دادگاه نیز الزامی در انتخاب وکیل موضوع ماده ۳۴۷ قانون مذکور ندارد و جریان پرونده بدون انتخاب وکیل معاضدتی معتبر است. در حالی که در وکالت تسخیری مرجع کیفری صرف‌نظر از ملائت یا عدم ملائت متهم و حسب شرایط قانونی پیش گفته ملزم به انتخاب وکیل برای متهم بوده که وکیل تعیین ننموده و در صورت عدم انتخاب وکیل، روند دادرسی غیرقانونی و بی‌اعتبار می‌باشد.

مبحث سوم - انجام وکالت تسخیری به عنوان تکلیف قانونی وکلا

همانطوری که در ابتدای ماده ۳۱ قانون وکالت آمده است، وکلا باید وکالت انتخابی جزائی را که در حدود قوانین و نظامات به آن‌ها ارجاع می‌شود قبول نمایند. بنابراین در صورت انتخاب وکیل توسط مرجع کیفری، وکیل حق عدم پذیرش یا استعفا و یا حق توکیل به غیر را ندارد چراکه این تکلیف برخلاف قواعد وکالت مدنی از مقررات استثنائی و بمنزله عقد لازم بوده و قائم به شخص وکیل می‌باشد. همچنین، این وکالت محدودیت نداشته و تا زمانی که پرونده کیفری در جریان رسیدگی است، وکیل مکلف

به حمایت از موکل می باشد. ضمناً میزان وکالت‌های تسخیری وکیل در سال، مطابق قانون نامحدود است و فقط مطابق ماده ۲۳ قانون وکالت، وکالت‌های معاضدتی وکیل به سه دعوی در سال محدود گردیده است. لکن برای اولین بار در بند ۱۷ ماده ۷۶ آیین‌نامه لایحه استقلال کانون وکلا مصوب ۱۴۰۰، پذیرش چهار بار وکالت معاضدتی و تسخیری در سال توسط وکیل گنجانده شده و وکالت تسخیری نیز با آیین‌نامه و نه قانون محدود شده است. همچنین با توجه به کلمه وکلا در قانون مذکور و مطابق ماده ۷۰ آیین‌نامه لایحه استقلال کانون وکلا که پس از اتمام دوره کارآموزی از کارآموز تعهدنامه معاضدت قضایی اخذ می‌شود؛ لذا کارآموزان وکالت از انجام تکلیف وکالت تسخیری در ایام کارآموزی معاف می‌باشند.

مبحث چهارم - انجام وکالت تسخیری توسط وکلا و تکلیف دولت در پرداخت حق الوکاله

هر چند وکیل با موکل ملاقاتی جهت تنظیم قرارداد حق الوکاله صورت نمی‌دهد، لکن این امر به منزله اطلاق رایگان بودن خدمات وکیل نبوده؛ چراکه مطابق ماده ۱۰ قانون تشکیل صندوق حمایت وکلا و کارگشایان دادگستری مصوب ۱۳۵۵ و ماده ۵۶۷ قانون آیین دادرسی کیفری، وظیفه پرداخت حق الوکاله‌ی وکالت‌های تسخیری بر عهده‌ی دولت بوده که با در اختیار داشتن منابع و بیت‌المال مسئولیت حمایت از اشخاص آسیب‌پذیر در محاکم را برعهده دارد. مطابق قوانین مذکور، دولت مکلف شده هر ساله ردیف مستقلی در بودجه کل کشور بابت وکالت‌های تسخیری پیش‌بینی و به کانون‌های وکلا پرداخت نماید. متأسفانه در طول سالیان گذشته فقط حق الوکاله‌ی وکالت‌های معاضدتی و تسخیری در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ پیش‌بینی و توسط قوه قضاییه به کانون‌های وکلا پرداخت شده؛ لکن این پرداختی به حدی پایین بوده که حتی هزینه رفت‌وآمد وکلای را جهت پیگیری پرونده که شاید سال‌ها به طول انجامیده را تأمین ننموده است. ناگفته نماند، مطابق ماده ۸ آیین‌نامه تعرفه حق الوکاله، حق المشاوره و هزینه سفر وکلای دادگستری مصوب ۱۳۹۹، میزان حق الوکاله وکالت‌های تسخیری دو برابر حداقل تعرفه حق الوکاله مقرر در آیین‌نامه می‌باشد.

مبحث پنجم - معافیت و کلاز پرداخت مالیات و عوارض صنفی در وکالت‌های

تسخیری

قانون‌گذار با توجه به تکلیفی بودن وکالت تسخیری و رایگان بودن آن، در ماده ۸ آیین‌نامه تعرفه حق‌الوکاله و تبصره بند ۱۷ ماده ۷۶ آیین‌نامه لایحه استقلال قانون وکلا، وکیل تسخیری را از پرداخت مالیات و عوارض صنفی معاف نموده است. همچنین مطابق ماده ۸ آیین‌نامه فوق، ارائه وکالت‌نامه تسخیری به مرجع کیفری الزامی شده و تنظیم وکالت تسخیری در سامانه عدل ایران نیز پیش‌بینی شده است. اما در رویه، مراجع کیفری استان قم علاوه بر اینکه وکیل انتخاب ننموده و وکیل تسخیری را از اداره معاضدت قضایی کانون وکلا مطالبه می‌نمایند، به نامه‌ی اداره معاضدت قضایی کانون وکلا نیز اکتفا نموده و تاکنون ارائه وکالت‌نامه تسخیری الکترونیک عملاً الزامی نشده است.

مبحث ششم - تخلف بودن عدم انجام وکالت تسخیری

مطابق تبصره ۱ ماده ۳۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری در صورت تعیین وکیل تسخیری توسط مرجع کیفری و امتناع وکیل از حضور در دادرسی بدون عذر موجه، دادگاه مراتب را به مرجع صالح به منظور تعقیب وکیل متخلف اعلام می‌دارد. همچنین مطابق بند ۱۵ ماده ۱۲۲ آیین‌نامه لایحه استقلال کانون وکلا، عدم پذیرش وکالت تسخیری ارجاع شده یا عدم انجام مطلوب وظایف وکالتی تسخیری، تخلف محسوب شده و وکیل در دادسرا و دادگاه انتظامی کانون وکلا با گزارش مرجع قضایی مورد تعقیب قرار گرفته و برای تخلفات فوق، مجازات انتظامی درجه ۳ در نظر گرفته شده است.

بخش سوم - موارد ممنوعیت و معافیت وکلاز انجام وکالت تسخیری

مبحث اول - معرفی وکیل تعیینی از سوی متهم

مطابق تبصره ۲ ماده ۳۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری، وجود وکیل تعیینی در پرونده از موارد انتفاء وکالت تسخیری می‌باشد؛ لذا وکالت تعیینی و تسخیری قانوناً مانع‌الجمع هستند. همچنین، علی‌رغم اینکه متهم در محاکم کیفری یک و دو می‌تواند وکیل

کانون وکلای دادگستر

متعدد تعیین نماید، با توجه به مواد ۳۴۸، ۳۴۹ و ۴۱۵ قانون آیین دادرسی کیفری، انتخاب وکیل تسخیری در دادگاه‌های فوق برای متهم واحد می‌باشد و وکالت تسخیری اشتراکی قانوناً منتفی است. اما وکیل تسخیری می‌تواند برای دو یا چند متهم انتخاب، به شرط آنکه تعارضی در دفاع صورت نگیرد.

مبحث دوم - درخواست تغییر وکیل تسخیری از سوی متهم

مطابق تبصره ۳ ماده ۳۴۸ قانون آیین دادرسی کیفری، متهم می‌تواند برای یک بار از محکمه درخواست تغییر وکیل تسخیری را بنماید و موافقت دادگاه از موارد انتفاء وکالت تسخیری می‌باشد. لذا مخالفت دادگاه با درخواست تغییر وکیل تسخیری موجبی نداشته مگر مستند به قانون باشد؛ از جمله اینکه با وحدت ملاک از ماده ۳۸۵ قانون آیین دادرسی کیفری، پس از تشکیل جلسه رسیدگی درخواست تغییر وکیل تسخیری شود که قانوناً قابل پذیرش نمی‌باشد. همچنین درخواست تغییر وکیل تسخیری توسط متهم، هرچند در ذیل فصل رسیدگی در دادگاه‌های کیفری آمده اما قانون‌گذار در مقام بیان این حق برای متهم اختصاصاً در محاکم نبوده و شامل دادرها نیز می‌گردد.

مبحث سوم - وجود جهات رد دادرس بین وکیل تسخیری با طرف مقابل، شرکا و معاونان جرم یا وکلای آنان

مطابق ماده ۳۴۹ قانون آیین دادرسی کیفری، وجود جهات رد دادرس مندرج در ماده ۹۱ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹، بین وکیل تسخیری با طرف مقابل، شرکا و معاونان جرم یا وکلای آنان، موجب ممنوعیت از انجام وکالت در پرونده می‌باشد؛ لکن این ممنوعیت اثر قهقراپی نداشته و روند گذشته پرونده و جلساتی که وکیل تسخیری در آن حضور داشته و دفاع نموده را بی‌اعتبار نمی‌سازد.

مبحث چهارم - تعلیق و ممنوعیت وکیل از انجام وکالت و یا عدم تمدید پروانه چنانچه وکیل به حکم محاکم کیفری و از باب مجازات تکمیلی یا تبعی، ممنوع از

وکالت شود و یا اینکه مراجع اختصاصی غیرقضایی، وی را معلق یا ممنوع از وکالت نماید، همچنین در صورت عدم تمدید پروانه، انجام وکالت وکیل مطابق بند ۱۲ ماده ۱۲۲ و بند ۶ ماده ۱۲۴ آیین نامه لایحه استقلال کانون وکلا تخلف محسوب شده و بالتبع ممنوع از انجام وکالت تسخیری نیز می باشد. لازم به ذکر است، با اجرای محکومیت های فوق و نیز عدم تمدید پروانه، حساب کاربری وکیل در سامانه عدل ایران نیز غیرفعال شده و لذا امکان ثبت وکالت تسخیری وکیل توسط دفتر محکمه نیز وجود ندارد.

منابع و مأخذ قانونی

- ۱- قانون وکالت مصوب ۱۳۱۵
- ۲- قانون تشکیل صندوق حمایت وکلا مصوب ۱۳۵۵
- ۳- قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹
- ۴- قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲
- ۵- قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲
- ۶- قانون کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹
- ۷- آیین نامه اجرایی ماده ۱۰ قانون تشکیل صندوق حمایت وکلا مصوب ۱۳۸۸
- ۸- آیین نامه تعرفه حق الوکاله، مشاوره و هزینه سفر وکلای دادگستری مصوب ۱۳۹۹
- ۹- آیین نامه لایحه استقلال کانون وکلا مصوب ۱۴۰۰

